

อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒

ขึ้นอยู่กับความจริง

ธรรมมีอยู่ในผู้ใด บ้านใด เมืองใด สังคมใด เย็น ถ้าที่ไหนเกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย ให้พิจารณาว่าที่นั่นหาธรรมไม่ได้ มีแต่โลกล้วน ๆ ก็ต้องมีแต่กองไฟล้วน ๆ เผากัน พระพุทธเจ้าหรือนักปราชญ์ทั้งหลายไม่ว่ากาลปัจจุบันนี้ แม้แต่ดึกดำบรรพ์กาลไหน ๆ มา ไม่เคยชมเชยเรื่องกิเลสตัณหาอาสวะ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ว่าเป็นของดี มีมากมีน้อยก็เป็นสิ่งที่จะยุแหย่ก่อวุ่นวายปั่นป่วนจิตใจให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย หมุนตัวเป็นเกลียวอยู่ด้วยกันหมด ไม่มีอะไรเป็นของดี

ใครจะไปฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ องค์ไหนมาตรัสก็ตรัสแบบเดียวกัน ตำนานสิ่งที่ควรตำหนิ ชมสิ่งที่ควรชม ให้ละสิ่งที่ควรให้ละ ให้บำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญ เพื่อจะเอาความสุขความสบายความเหมาะสมใส่หัวใจของตนเอง ให้อยู่กับโลกไปได้โดยลำดับ แม้จะไม่สิ้นสิ่งเหล่านี้ภายในจิตใจโดยสิ้นเชิงก็พอจะจับดับกันได้ พออยู่พอเป็นพอไป ถ้ายังระงับดับได้หมดไม่มีสิ่งใดเหลือภายในตัวเองแล้ว ท่านก็ให้ชื่อให้นามว่าผู้นั้นประเสริฐ เพราะไม่มีอะไรวุ่นใจ

สิ่งวุ่นใจคืออะไรถ้าไม่ใช่กิเลส มีแต่กิเลสประเภทต่าง ๆ ทั้งนั้น แตกกิ่งแตกแขนงออกมาจากรากเหง้าเค้ามูลคือ อวิชชาตัณหา มันออกมาก็แตกแขนงออกไปเรื่อย ๆ แสดงกิริยาอาการอะไรออกมาล้วนแล้วตั้งแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการบังคับบัญชาออกมาจากกิเลสแต่ละประเภท ๆ ให้ต้องหมุนเวียนในกิริยาทำทางซึ่งเป็นความเดือดร้อนทั้งนั้น นั่นละกิเลสมันเดือดร้อน ส่วนธรรมแสดงออกมาอยู่ในก็เย็น แสดงออกมาภายนอกเป็นธรรมเครื่องส่อแสดงออกมาก็เย็น เย็นหูเย็นตาเพราะผู้นั้นมีธรรมเป็นเครื่องเย็นใจ

มีธรรมเท่านั้นเป็นสำคัญที่จะให้ใจว่างใจได้ทั้งปัจจุบัน ทั้งทางโลกทั้งทางธรรมและอนาคต นอกเหนือธรรมคือความจริงซึ่งเป็นธรรมชาติที่ลบล้างสูญนี้ไปไม่ได้ ธรรมนี้มีอยู่ดั้งเดิมมีมาแต่ไหนแต่ไร แต่คนมีความฉลาดบ้าง โง่บ้าง สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ธรรม

จึงปรากฏเป็นครั้งเป็นคราว ท่านว่าธรรมเกิดหรือศาสนาเกิด พระพุทธเจ้าเกิดคือพระ
พุทธเจ้าตรัสรู้พระธรรม ได้แก่ความค้นคว้าเจอความจริงขึ้นมา ธรรมของจริงขึ้นมาแล้ว
นำมาสอนโลก

ต่อไปก็ค่อยซบเซาลงไป ๆ เพราะอำนาจของกิเลสตัณหาอาสวะประเภทต่าง ๆ มันรุนแรง
รุมล้อมหัวใจของสัตว์ ให้ลืมนิสัยธรรมไปเสีย เมื่อลืมนิสัยธรรมเมื่อไรแล้วกิเลสก็
ตักตวงเอาตามความต้องการของมัน กิริยาอาการที่แสดงออกของสัตว์โลกจึงหาความ
ร่มเย็นเป็นสุขไม่ได้ มีแต่เรื่องก่อความเดือดร้อนวุ่นวายให้แก่กัน นั่นถ้าพูดถึงข้างโลก
เป็นอย่างนั้น

ย่นเข้ามาถึงตัวของเราเอง ขณะใดที่จิตใจของเราดี มีความสงบร่มเย็น มีความแยบคาย
ภายในจิตใจ ขณะนั้นเวลานั้นเราอยู่ที่ไหนก็เย็นสบาย เพราะธรรมคุ้มครองใจ ขณะใดที่
มีความพลั้งเผลอหรือประกอบกิจการงานอื่น ๆ ซึ่งเป็นเครื่องรบกวนทางด้านจิตต
ภาวนา หรือเป็นสิ่งทำลายจิตตภาวนาให้เสียไปวันละเล็กละน้อยด้วยการก่อสร้างสิ่งนั้น
สิ่งนี้เป็นความกังวล นั่นแหละจิตเริ่มก่อตัวขึ้นมาด้วยความไม่ดี เดือดร้อนวุ่นวาย

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงทรงห้าม ทรงแนะ ทั้งห้ามทั้งแนะ กิจการงานใดที่จะ
เป็นข้าศึกต่อจิตตภาวนาให้พึงระมัดระวัง เช่น ผู้ฝึกหัดอบรมภาวนายังไม่มีหลักมี
เกณฑ์ อย่าพึงไปอยู่สถานที่ เช่น วัดที่กำลังซ่อมแซมหรือกำลังก่อสร้าง อย่าชอบทำนั้น
สร้างนั้นสร้างนี้ อย่าไปอยู่ในสถานที่ที่ผู้คนจอแจ ให้ไปหาอยู่ที่เปลี่ยว ๆ หาอยู่ที่สงัดร่ม
เย็น ให้ถือน้ำที่คือการจิตตภาวนาเป็นงานอันสาระสำคัญประจำชีวิต ประจำอิริยาบถ
ของตนตลอดไป ทรงสอนอย่างนั้น เพราะฉะนั้นครั้งพุทธกาลจึงตักตวงเอาแต่มรรคผล
นิพพานอยู่ตลอด ทั่วแดนพุทธจักรที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนา และพระสาวก
ช่วยประกาศศาสนาไปถึงสถานที่ใด ประชาชนมีความเชื่อความเลื่อมใส ได้สดับตรับฟัง
โอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวกที่ชี้แจงออกด้วยหลักความจริง ให้ได้
เห็นเหตุเห็นผลหูแจ่มตาสว่าง นอกจากนั้นยังได้บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก
มาย ท่านเอาจริงเอาจัง

ความเชื่อก็คือใจ ความไม่เชื่อก็คือใจ ความจริงจังในทางดีก็คือใจ ความไม่จริงจังในทางดีแต่ไปจริงจังในทางชั่วก็คือใจ เพราะฉะนั้นผลจึงต้องแสดงออกมาอย่างจริงจังเช่นเดียวกัน เช่น ผลเป็นทุกข์ก็ทุกข์จริง ๆ ให้เจ้าของรู้อยู่เสมอภายในจิตใจเป็นอย่างน้อย นอกจากนั้นก็แสดงออกมาทางกิริยา เป็นสุขก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนภายในใจของ นอกจากนั้นก็แสดงให้คนอื่นได้เห็นในอากัปกิริยาแห่งความรุ่มเย็นของจิตใจซึ่งมีอยู่ในตน

เราเป็นนักปฏิบัติพึงสนใจในหน้าที่การงานของตนที่ทำอยู่นี้ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย อย่าอ่อนข้อย่อหย่อนอ่อนแอในหน้าที่ของตน ซึ่งเวลานี้เรียกว่าเราเข้าสนามรบ รบกับอะไรก็รบกับข้าศึกของเรานั้นแหละ ข้าศึกของเราคืออะไร อยู่ที่ไหน ข้าศึกก็คือกิเลสประเภทต่าง ๆ มีอยู่ภายในจิตใจ เพราะฉะนั้นจึงต้องสร้างสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรขึ้นมาให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ส่งเสริมธรรมขึ้นมาภายในจิตใจให้มากมุนโดยลำดับ เพื่อจะกำจัดสิ่งที่เป็นข้าศึกทั้งหลายเหล่านี้ออกไปจากใจที่ละเล็กละน้อย จนกระทั่งไม่ให้มีสิ่งใดเหลือภายในจิตใจนั้นเป็นเอกราช **อดตา หเว ชิต์ เสยโย** ผู้ที่ชนะตนได้นั้นแล ประเสริฐ ชนะตนก็คือชนะกิเลสข้าศึกที่มีอยู่ภายในจิตใจของตนเองนี้จะไปชนะที่ไหน ข้าศึกอยู่ที่นี้ แพ้ก็แพ้มันหลุดลุ่ยอยู่ที่นี้ตลอดมา คราวนี้เราจะไม่ให้แพ้ ตั้งหน้าตั้งตารบเป็นกับตายก็สู้มัน เอาให้ได้ชัยชนะภายในจิตใจ

เรียนวิภูจักร์ก็เรียนที่จิตนี้เอง ความหมุนเวียนของจิต จิตมันเกิดมันตาย มันไม่สูญ มันไปภพใดภพน้อยภพใหญ่เป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ท่านว่าสัมภเวสี พวกเสาะแสวงหาที่เกิดก็มีภพน้อยภพใหญ่ก็มี หลายชั้นหลายภูมิมันไม่ถ้วน สถานที่สัตว์จะเกิด กำเนิดที่สัตว์จะอุบัติมีอยู่มากมายกายกอง

แต่จะไปเกิดในสถานที่ใดภพใดก็ตาม ไม่นอกเหนือไปจากจิตดวงนี้ที่มีอวิชชาเป็นเชื้อ และวิบากกรรมดีชั่วเป็นเครื่องติดตามอยู่ภายในจิตใจ สัตว์โลกจึงไม่ได้เกิดตามความต้องการของตน ไม่มีสัตว์โลกรายใดที่จะไปเกิดได้ตามความต้องการของตน ต้องตกอยู่ในอำนาจของกรรมมีอวิชชาเป็นพื้น เป็นเชื้อที่จะพาให้เกิดหนึ่ง มีวิบากกรรมเป็นสิ่งที่พาให้เสวย คือวิบากกรรมดีชั่วเป็นสิ่งที่พาให้ไปเกิดในกำเนิดนั้น ๆ แล้วได้เสวยสุขเสวยทุกข์ตามอำนาจแห่งกรรมดีชั่วของตน มีใครจะมีอำนาจพอที่จะบังคับบัญชา

ทุกสิ่งทุกอย่างไว้แล้วไปเกิดโดยลำพังตนเองได้ การถูกจองจำไปเพราะอำนาจแห่งกรรม มันติดกันอะไรกับผู้ต้องหาที่ถูกจองจำ หรือนักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ไม่เห็นติดกันอะไร เราต้องคิดสิ่งเหล่านี้เข้ามาเทียบเคียง เพื่อจะให้เห็นเหตุเห็นผล เห็นโทษเห็นคุณกันอย่างจริงจังแล้วจะได้หุ้มความพากเพียรลงให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

การเกิดตายมีอยู่ที่จิต ให้เรียนลงไปที่นี่ ปฏิบัติลงไปที่นี่ จะไม่รู้ที่ไหนจะรู้ที่ตรงนี้ เพราะตัวนี้เป็นตัวเหตุแท้ ๆ เรื่องการพาให้เกิดให้ตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอย แม้จะจำได้ไม่ได้ในภพชาติของตนก็ตาม สิ่งที่ยืนยันให้เห็นชัด ๆ โดยทางจิตตภาวนานั้นอยู่ที่จิต เรียนเข้าไปปฏิบัติเข้าไป จิตละเอียดเข้าไปเท่าไรยิ่งรู้ได้ชัด ๆ โดยลำดับ ๆ สาเหตุที่จะพาให้เกิดเกิดภพใด ภพสูงภพต่ำก็บอกอยู่ภายในจิต มีความละเอียดลออเพียงไร จะไปเกิดในภพอันละเอียดก็ทราบอยู่ในจิต

พระพุทธเจ้าท่านนำเรื่องความเกิดความตายในวัฏสงสารมาสั่งสอนสัตว์โลก ท่านทรงเรียนมาจากนี้ ทรงปฏิบัติทรงรู้ในพระทัยของพระองค์ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้วจึงนำมาสอนโลก เพราะฉะนั้นธรรมะจึงเป็น **สุภาวชาโต ภควตา ธมฺโม** ตรัสไว้แล้วโดยชอบธรรม ไม่มีอะไรผิดเพี้ยนไปแม้แต่น้อย ท่านสอนตามหลักความจริง

เราเป็นนักเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทุกรายทำไมจึงไม่ทราบเรื่องของตัวเอง ก็เพราะสิ่งที่มืดมิดปิดตามันมีอยู่ภายในจิตใจมันปิดไว้ไม่ให้รู้ เพราะฉะนั้นจึงเปิดออกด้วยความพากเพียรทางจิตตภาวนา ให้รู้จริงเห็นจริงจากนักโทษตัวพาให้เกิดให้ตายในร่างกายนี้ นักโทษมันอยู่ในจิตนี้ **อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺาณํ** อวิชชาเป็นเชื้ออันสำคัญพาให้ก่อกำเนิดเกิดในภพน้อยภพใหญ่ วิบากกรรมก็อยู่ในวัฏฏวน ๓ นั้นเอง ไปที่ไหน กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม ท่านก็บอก คำว่ากรรม กรรมดีกรรมชั่ว ทำกรรมแล้วผลของกรรมย่อมเกิดขึ้น

กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม คำว่ากิเลสหมายถึงอะไรถ้าไม่หมายถึงอวิชชาเป็นรากฐานสำคัญพาให้สัตว์ทำกรรม บังคับให้สัตว์ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้ว วิบากก็ต้องได้รับผลของกรรม ได้วกเวียนเปลี่ยนแปลงไปมาอยู่ ณั้่น ท่านเรียกว่าวัฏฏวน ๓ วนไปวนมา เหมือนกับมดแดงไต่ขอบดั่งนั้นเอง ไต่ไป ๆ แล้วก็ไปถึงที่เก่าก็ไม่ว่าว่าเป็นที่เก่าที่ใหม่ ไต่

วนไปเวียนมาอยู่อย่างนั้น มดโตชอบดั่งเป็นอย่างนั้น นี่เราโตชอบแห่งวัฏจักรก็เป็น
อย่างนั้นเหมือนกัน ไม่ทราบเคยเกิดมาก็ภพที่ชาติ ถ้าไม่เรียนให้เข้าถึงหลักความจริงที่
ควรจะทราบได้หนักเบาเล็กน้อย ยังไงก็ทราบไม่ได้

เพียงเราไปเรียนเอาเฉย ๆ ตามตำรับตำรา จบพระไตรปิฎกมาก็แบกความสงสัยมาเต็ม
พุงนั่นแหละ ไม่ได้แบกความรู้แจ้งเห็นจริงมาถ้าไม่ใช่ทางประพฤติปฏิบัติ เพราะพระ
พุทธเจ้าทรงรู้ด้วยการประพฤติปฏิบัติ สวาททั้งหลายรู้ด้วยการปฏิบัติ ไม่ใช่รู้ด้วยการ
เรียนจดจำเฉย ๆ เพราะความจำกับความจริงมันติดกันคนละโลก ไม่ใช่โลกเดียวกัน
ความจำมีแต่หลอกเราทั้งนั้น นี่ลองพูดขึ้นดูซิว่าเมืองนั้นบ้านนั้นอย่างนี้นะ เช่น เมือง
อังกฤษอย่างนี้ ผู้ที่ไม่เคยเห็นเมืองอังกฤษ มีที่ร้อยก็พันคนก็ตาม จะวาดภาพเมือง
อังกฤษขึ้นมาทันที นั่นความสำคัญมันหมาย ความดันเดา แต่เวลาไปเห็นเมืองอังกฤษ
เสียจริง ๆ แล้วสภาพเป็นยังไง ๆ ความวาดภาพมันหมายรู้อะไรนั้นมันก็ล้มไปหมด
เหลือแต่ความจริงที่เราไปเห็นด้วยตาของเรา นี่ท่านเรียกว่าความจริง เมื่อความจริงเข้า
ถึงไหนแล้วความปลอมต้องล้มไปหมด เช่นความวาดภาพไว้คือความปลอม

ที่เราเรียนมานี้มันปลอมยังไม่จริง เมื่อเข้าปฏิบัติถึงความจริงไปมากน้อย ความจำทั้ง
หลายนั้นก็ล้มละลายไป ๆ มีแต่ความจริงเด่นภายในจิต นี่เรียนจิตก็เรียนอย่างนี้ จิต
เกี่ยวโยงไปถึงไหน รอบโลกธาตุมีที่สิ้นสุดมีขอบเขตที่ไหน แม่น้ำมหาสมุทรยังมีขอบมี
ฝั่งมีแดน เรื่องของจิตมีขอบมีเขตที่ไหน มันไปได้รอบเขตจักรวาลทั่วโลกทั่วสงสาร
เพราะฉะนั้นจึงประมวลมาด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร จนเข้าถึงตัวจริง
ของจิตแท้คืออะไร

กิเลสตัณหาอาสวะพอกพูนอยู่ภายในใจให้พาเกิดพาดาย แก้มันออกด้วยความเพียร
ของตนแล้วจิตก็ค่อยเบิกกว้างออกไป ความรู้ก็สว่างไสว ย่อมรู้ที่ไปที่มาของตัวเอง
เพราะสาเหตุนั้น ๆ แน่ะ มันรู้แล้ว นี่ยังมีเชื้อแห่งภพอยู่มากน้อยรู้ที่อยู่ภายในใจ เชื้อแห่ง
ภพหมายความว่าที่จะพาให้เกิดอีกนั้นนะยังมีในจิต แม้จะไม่ไปเกิดในภูมิต่ำ ๆ เหมือน
อย่างสัตว์ทั้งหลายเกิดกันก็ตามก็ทราบอยู่ว่าจะเกิด เกิดภูมิสูงก็จะเกิด รู้ เพราะเชื้ออัน
นี้มีความละเอียดไปโดยลำดับ จนกระทั่งตัดออกจากจิตใจหมดไม่มีสิ่งใดเหลือเลย แล้ว
ขาดสะบั้นออกจากกัน

จิตไม่มีเงื่อนต่อ ไม่มีการสัมผัสสัมพันธ์ ไม่มีการเกี่ยวโยงกับสิ่งใด อยู่เป็นเอกเทศของ
ตนโดยหลักธรรมชาติ แม้ที่สุคนธ์รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่รับผิดชอบอยู่ภายใน
ในตัวนี้ไม่ได้เกี่ยวโยงกันกับจิต จิตไม่ได้สัมผัสกับ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เชื่อมโยงเข้าไปถึงจิต
ให้ได้รับความกระทบกระเทือน จิตเป็นจิต คือผู้รู้เป็นผู้รู้ ชันธุ์เป็นชันธุ์ รูป เวทนา
สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ เป็นสิ่งนั้นโดยหลักธรรมชาติของเขา ตาม
สมมุติของเขา นั่นท่านว่าตัด ตัดออกมาจากรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส วัตถุอะไรก็
แล้วแต่ อารมณ์อะไรก็ตาม พิจารณาด้วยปัญญาตัดขาดเข้ามา ๆ ปล่อยวางเข้ามาเป็น
ลำดับ จนกระทั่งในชันธุ์ของเจ้าของ

กองรูปมีแต่ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ มาเสกสรรเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเขาเป็นเรา เป็นหญิง
เป็นชาย หลงกันยุ่งกันไปหมด ผิวหนังบาง ๆ เท่านั้นแหละปิดตาบรูษตาฟางก็มีดบอด
หมดมองไม่เห็น ปัญญาแทงทะลุเข้าไปให้ถึงความจริงของมัน ความจริงชั้นหนึ่งก็เต็ม
ไปด้วยของปฏิญญาโสโครก ความจริงชั้นที่สองเข้าไปก็เป็นแต่สักแต่ว่าธาตุ เมื่อสักแต่ว่า
ธาตุแล้วจะไปถือได้ยังไง ไปรักไปชังมันได้ยังไงมันสักแต่ว่าธาตุ พอถึงขั้นนี้แล้วชัดเจนก็
ปล่อยของมัน ตลอดถึงพวกเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอาการอันหนึ่ง ๆ ที่
เกิดขึ้นจากจิตแต่ไม่ใช่จิต เป็นอาการ เพราะฉะนั้นจึงระงับดับกันได้ จึงถอนตัวได้ไม่ยึด
สิ่งเหล่านี้ด้วยปัญญาของตนเอง

นั่นการตัดภพตัดชาติต้องตัดความเยื่อใย ต้องตัดความผูกพันของตัวเองของจิตเองด้วย
สติปัญญาอันแหลมคม จนกระทั่งตัดขาด อวิชชาที่อยู่ที่ใจ พังทลายอวิชชาภายในดวง
ใจจนแหลกละเอียดไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว นั่นแหละที่นี้ใจดวงนั้นจะเอาอะไรมาเกิด เชื้อ
คืออวิชชาได้ทำลายแล้ว ถ้าเป็นข้าวก็เหมือนข้าวสุก หุงให้สุกหนึ่งให้สุกแล้วจะไปปลูกที่
ไหนมันจะเกิดละ มันควรแก่การรับประทานเท่านั้น ไม่ควรแก่การเกิดอีกได้แล้ว จิตนี้ก็
ควรแก่ความเสวยเป็นวิมุตติสุข ความบริสุทธิ์หมดจดเท่านั้น ไม่ควรแก่การเกิดอีกต่อไป
ก็รู้ที่อยู่ภายในจิต

ดังที่ท่านพูดไว้ในอาทิตตปริยายสูตรก็ดี อนัตตลักษณะสูตรก็ดี ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร
ก็ดีว่า **นตฺถิ ทานิ ปุณฺพทว** ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปภพของเราไม่มีอีกแล้ว **อยมนฺติมา ชาติ**
ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา พระพุทธเจ้าแสดงออกมาทางฝ่ายสงฆ์สาวกทั่ว ๆ ไป

หรือผู้ที่รู้จริงเห็นจริง หรือท่านแสดงไว้ในอาทิตต ๙ อนัตตลักษณะสูตร ท่านก็บอก **วุสิต์ พรหมจริย** งานคือการรื้อถอนกิเลสทุกประเภทได้สิ้นสุดลงแล้ว

เพราะงานนี้เป็นงานใหญ่โตที่สุด ไม่มีงานใดที่จะใหญ่โตละเอียดลออ ต้องทุ่มเทสติปัญญาลงอย่างเต็มที่ กำลังวังชาชีวิตจิตใจต้องทุ่มเทลงเพื่องานนี้ และงานนี้ได้สำเร็จเสร็จสิ้นลงไปแล้ว ก็คือว่าได้ฆ่ากิเลสราบไปหมดไม่มีกิเลสตัวใดเหลือแล้ว **วุสิต์ พรหมจริย กติ กรณีย** กิจที่ควรทำได้แก่การละ ก็ได้ละเรียบร้อยแล้ว การบำเพ็ญก็บำเพ็ญให้เต็มที่ถึงขั้นสมบูรณ์แล้ว **นาปริ อิตถตตยาติ** กิจอื่นที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปกว่านี้ไม่มี **ปชานาติ** เพราะรู้ชอบแล้วนี้ จากนั้นก็ถึง **วิมุตตสมิ วิมุตตมิติ ญาณ โหติ** เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ญาณความรู้แจ้งชัดว่าจิตหลุดพ้นแล้วย่อมเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน

นี่ละงานของพระในครั้งพุทธกาลท่านสำเร็จงาน ท่านทำงานท่านสำเร็จ ท่านทำงานท่านเสร็จ-ท่านเสร็จอย่างนี้ งานของท่านคืองานพิจารณาภาวนากรรมฐาน เริ่มตั้งแต่งานขึ้นแรก ๒ - ๓ ขึ้น ๔ - ๕ ขึ้นแรกขึ้นไปหางานจำนวนมาก คือ เกสา โลมา นขา ทันตา ตใจ นี่ละงานแต่ละชิ้น ๆ แต่ละอย่าง ๆ นี้ให้เราไปทำ ไปทำอย่างไร เบื้องต้นก็เอาบริกรรมภาวนาในบทใดก็ตาม พิจารณาเข้าไปตามความจริงของมัน เกสา เป็นยังไง โลมา เป็นยังไง นขา ทันตา ตใจ เป็นยังไง ที่เกิดที่อยู่เป็นสิ่งที่สะอาดใหม่ ตัวมันเองสะอาดใหม่ สถานที่อยู่ของมันที่เกิดของมันสะอาดใหม่ ดูเข้าไป ตใจหมายถึงหนังหุ้มกระดูกอยู่นี้ เราไม่มองเห็นกระดูกเห็นแต่ผิวหนังก็หลงกัน ดูให้ทะลุเข้าไปทั้งข้างนอกหนังทั้งข้างในหนัง ทั้งในเข้าไปอีกโดยลำดับลำดับ เห็นตามความจริง นี่เรียกว่าทำงานคือ ทำงานพิจารณา

เริ่มแรกแต่ทำงานบริกรรม เหมือนกับว่าสับยาอะไรจับ ๆ ๆ เหมือนเขายำลาบ พุทโธ ๆ ก็ดีหรือเกสา ๆ โลมา ๆ เพื่อจะตั้งพลังจิตรวมพลังจิตเข้ามาสู่จุดเดียวให้มีกำลัง อะไรถ้าไม่รวมไม่มีกำลัง เส้นหญ้าเล็ก ๆ ก็ตามเมื่อรวมเข้ามาหลายเส้นด้วยกันดิ่งไม่ขาด ตัดก็ต้องหลายหนถึงจะขาด ถ้าเพียงเส้นเดียวดิ่งขาดปั๊บ พลังของจิตถ้าไหลไปไปสู่ที่ต่าง ๆ หากำลังไม่ได้ ต้องรวมพลังเข้ามาด้วยคำบริกรรมภาวนา

เมื่อจิตมีพลังแล้วก็เป็นความสงบเย็นใจแล้วพิจารณาทางด้านปัญญา เมื่อมีพลังทางจิต จิตมีความอึดตัวด้วยความสงบแล้ว จะพาทำการงานทางด้านวิปัสสนาคือเพื่อความรู้อย่างเห็นจริงโดยทางปัญญา ปัญญาที่ทำงานให้ จนเข้าใจไปโดยลำดับ เกสา โลมา นขา ทันตา ตาใจ เพียงเท่านั้นก็ตามมันจะกระจายไปหมดจนกระทั่งอาการ ๓๒ ซึ่งมีอยู่ในตัวนี้รอบไปหมด นอกจากนั้นยังทะลุรุปรังไปหมดทั้งเขาทั้งเราทั่วโลกธาตุนี้เป็นแบบเดียวกันหมด นี่ละงานของพระท่านสอนให้พิจารณาอย่างนี้ นี่เป็นขั้นปัญญาคลี่คลายออกดู

จากนั้นก็แยกเข้าไปละเอียดดังที่พูดตะกี้นี้ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่ละเอียดเมื่อถึงสติปัญญาขั้นละเอียดแหลมคมแล้วก็ตามกันทันโดยลำดับจนกระทั่งละกันได้เด็ดขาด รวมทั้งภายในจิตด้วย ละเข้าไปถึงจิตแล้วก็หมดทางที่จะละ ตามฆ่ากิเลสตามฆ่าเข้าไปจนกระทั่งถึงจิตแล้วก็หมดที่ฆ่า กิเลสก็หมดไปเอง ฆ่ากิเลสทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ยังไม่หมด ต้องฆ่าทางใจอีก

ฆ่ากิเลสที่ไปติดไปยึดมั่นถือมั่นในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเท่านั้นก็ยังไม่หมด ต้องฆ่ากิเลสที่ฝังอยู่ภายในจิตอันเป็นตัวการสำคัญนั้นอีกถึงจะหมด เมื่อถึงขั้นนั้นแล้ว **วสุดี พุทธมจรรย์** เสร็จแล้วงานที่นี้ เป็นอันว่าเสร็จเรียบร้อยแล้ว นี่ละงานของพระเราให้พากันฟังแล้วฝังไว้ในจิตใจอย่างลึก อยารวนเรเถลไถลไปหางานอื่นซึ่งไม่ใช่งานของพระมาทำ จะหากิเลสตัวใดหลุดลอยไปไม่ได้ นอกจากงานจิตตภาวนาดังที่อธิบายให้ฟังนี้แล้ว ไม่มีงานอื่นใดประเสริฐเลิศยิ่งกว่างานนี้ แม้จะยากก็ยากเถอะ แต่ยากเพื่อคุณภาพอันสูงส่งหรือสูงสุด ให้ตั้งหน้าตั้งตาพิจารณาอย่าลดละท่าถอย

ไปที่ไหนก็ตาม การอยู่กับครูบาอาจารย์เป็นของไม่แน่นอน เพราะเราอยู่ในท่ามกลางแห่งโลกอนิจจัง เป็นของเที่ยงเมื่อไร อยู่ด้วยกันวันนี้วันหน้าพลัดพรากจากกัน เดือนนี้เดือนหน้าพลัดพรากจากกัน ไม่ทำนาก็เราต้องมีการพลัดพรากจากกัน หลักคติเครื่องเตือนใจที่ได้รับไว้แล้วภายในจิตใจอย่างฝังลึกนี้ไม่ให้เคลือบคลาด ไปไหนจริงจังกับอรรถกับธรรมกับวินัย ให้มีความจริงจัง อย่าเป็นคนเหลวไหลเถลไถลหากฎหากเกณฑ์หาหลักฐานไม่ได้ ต้องเป็นคนจริง งานจะหนาแน่นขนาดไหนหนักขนาดไหนยกขึ้นทั้งนั้น เอาความจริงจังเข้าไปว่ากันแล้ว ศรัทธาความเชื่อต่อความพันทุกข์ ความตรัสรู้ของ

พระพุทธเจ้า ความบวรลธรรมของเรา ความพ้นทุกข์ของเราเพราะความเพียรของเราเอง เมื่อรวมกันแล้วก็เป็นการกำลัง ศรัทธามีแล้ว วิริยะ ขันติ มาเอง สมาธิ ปัญญา ก็ค่อยมาเอง ๆ ไม่พ้นจากนี้ไปได้ อย่าลืมนานของเรา

เอาให้เห็นซิ ได้ยินแต่ท่านพูด ได้ยินแต่ข่าว ว่าพระอรหันต์องค์นั้นบวรลอยู่ที่นั่น ๆ ในครั้งพุทธกาลองค์นั้นสำเร็จอยู่ที่นั่น บวรลอยู่ที่นี้ เอาตั้งแต่ข่าวมาท่องมาบ่นมาจำปาก เปียกก็ไม่ได้เรื่อง กิเลสนอนกรนครอก ๆ สบาย หัวเราะฟังอยู่นั้น ไม่ได้สะท้อนขมมันนี่นะถ้าไม่ใช่ภาคปฏิบัติ ปริยัติคือเราเรียน เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี้เรียกว่าเรียน ปริยัติอุปชฌาย์ท่านมอบให้แล้ว ปฏิบัติที่นี้เอาไปดำเนินงานพิจารณา ปฏิเวธหรือปฏิเวธคือความรู้แจ้งแทงทะลุจะเกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติหนีจากนี้ไปไม่ได้

ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้จะมีอำนาจศักดิ์มาบังคับจิตใจที่ดำเนินไปโดยชอบธรรมนี้ไม่ให้บวรลุมรรคผลนิพพาน เป็นไปไม่ได้ ก็มีทุกข์ สมุทัยเท่านั้นเป็นเครื่องปิดกั้นมรรคผลนิพพาน กาลสถานที่ไม่มีอำนาจที่จะมาปิดกั้นมรรคผลนิพพานได้ มีแต่กิเลสสมุทัยกับทุกข์นี้เท่านั้นปิดกั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องสร้างสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรขึ้นไปเพื่อบุกเบิกกิเลสประเภทเหล่านี้ซึ่งมันขวางทางเดินเพื่อมรรคผลนิพพานอยู่ ให้เตียนโล่งไปโดยลำดับ ๆ ความทะลุปรุโปร่งถึงมรรคผลนิพพานจะไม่นอกเหนือไปจากจิตดวงนี้ จะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริง เป็นผู้ละผู้ถอน ผู้เหยียบย่ำทำลายกิเลสตัณหาอาสวะ พุดถึงความประเสริฐเลิศโลกก็เลิศที่จิตนี้ รู้ที่ตรงนี้ ขอให้ทำงานให้สำเร็จเรื่องผลจะเป็นขึ้นมาโดยลำดับ

พุดท้ายเทศน์

อยากให้เห็นเพื่อนได้รู้ได้เห็น พยายามสอนเต็มสติกำลังความสามารถเรื่อยมา การสอนทั้งมวลก็แนใจด้วยไม่ใช่มาคายนะ แนใจว่าสอนไม่ผิดเพราะวิธีการดำเนินก็ได้ดำเนินมาแล้วอย่างนั้น ทั้งผลเป็นมายังไงก็ได้พุดให้ฟังในสิ่งที่พวกเราทั้งหลายจะสามารถได้เช่นกัน ทั้งเหตุทั้งผลซึ่งจะเป็นขึ้นมาจากเราคนเดียวนี้ มีอยู่นิดมันก็กวนอนอยู่นั้นละกิเลส มีมากมันก็เอาให้มืดตื้อไปเลย มองเห็นธรรมเหมือนกับเป็นข้าศึกใหญ่โน่นนะ คิดไปในแง่ธรรมะเหล่านี้เหมือนกับเป็นข้าศึกใหญ่ ไม่อยากคิดไม่อยากมอง เวลามันหนาแน่นจริง

ๆ มันเห็นธรรมะเป็นภัยไปเลย เป็นข้าศึกไปเลย นั่นละอำนาจของกิเลส เวลาปราบมันเข้าไปแล้ว ๗ คุณค่าแห่งธรรมค่อยปรากฏขึ้น โทษของกิเลสค่อยเห็นไปเรื่อย ๆ ๗ นะ

เบื้องต้นเป็นอย่างนั้นละไม่รู้กิเลสเป็นอะไรต่ออะไร ธรรมเป็นยังไงก็ไม่รู้ กิเลสเป็นยังไงก็ไม่รู้ ทั้ง ๆ ที่มันกองอยู่ในหัวใจเราเนี่ยเหมือนกันอยู่เนี่ย ไฟทั้งกองก็ว่าเป็นเราอยู่นั้นเป็นของเราอยู่นั้น กอดมันก็ยิ่งร้อนสิ ที่ทำมาผมเคยพูดไม่รู้กี่ครั้งเรื่องความเพียร จนทำให้ขยะทุกวันนี้ คิดย้อนหลังเจ้าของที่ทำมาจนออกอุทาน โอ๊ยโห ๆ ขนาดนั้นมันก็ทำได้ โห เวลามันเด็ด - มันเด็ดจริง ๆ นะ ถึงเวลามันเด็ดนี้ยังไงก็ไม่มีถอย ตายก็ตายไปเถอะไม่มีอะไรเสียหายเลย มีแต่จิตพุ่งออกให้ทะลุทีเดียว ไม่ทะลุ เข้า ตายก็ตายว่างั้นเลย เวลาเข้าค่ายเข้าเข็มนั้นเป็นพัก ๆ นะ ถึงขั้นนั้นมันก็รู้เองด้วยกันแหละคนเรา พูดนี้มันไม่หนีจากปฏิบัติแหละ จะต้องไปเจอกันวันหนึ่งในแง่เหล่านี้ เพราะกิเลสมันเป็นคลื่น ๆ เหมือนทะเลนี้ คลื่นของกิเลสที่เราจะต้องได้ต่อสู้กับมันอย่างสละเป็นสละตาย ถอนไม่ได้ถอยไม่ได้ ว่าอย่างนี้มันมีนะ หมุนตัวเลยมันทะลุจริง ๆ

มารู้เรื่องปัญญาบ้างก็มารู้ตอนสละเป็นสละตายนั่งหามรุ่งหามค่ำ จึงได้เห็นคุณค่าของปัญญา คนเราเนี่ยเวลาจะตายจริง ๆ ไม่มีที่พึ่ง **อตตานิ อตตโน นาโถ** มาเองนา คนเราไม่ได้โง่อยู่ตลอดไปนะ เมื่อถึงคราวจนตรอกจริง ๆ หาผู้อื่นช่วยไม่ได้ หาใครช่วยไม่ได้ พึ่งผู้ใดไม่ได้แล้วมันก็หมุนเข้ามาพึ่งตัวเองช่วยตัวเอง นั่นละสติปัญญาเกิด ก็ทุกขเวทนามันเหมือนกองไฟเนี่ยเผาจริง ๆ จนตัวสิ้นไปหมด เราจะมาทนทุกข์อยู่เฉย ๆ มันไม่ใช่ทาง แล้วทำยังไงถึงจะได้รู้แจ้งเห็นจริงในเรื่องทุกข์ ท่านว่า **ทุกขํ อริยสัจจํ** มันเป็นอย่างงี้วะ ปัญญา ก็หมุนตัว ๆ เข้าไป

สติปัญญาหมุน ทุกข์มากเท่าไรมันยังไม่ถอย นั่น ถอยไม่ได้ ตายก็ตายมันถอยไม่ได้เลย สติปัญญาหมุนตัว ๆ เข้าไปตามเรื่องความทุกข์ ทุกข์ตรงไหนมากมันจับตรงนั้น คั่นตรงนั้น ไม่ได้กำหนดว่ามันจะหายหรือไม่หาย จะหายหรือไม่หาย มีแต่จะเอาให้รู้เอาให้ถึงความจริง คั่นอยู่กับความจริงนั่นแล มันก็รู้ขึ้นมา ทุกข์ก็ดับของมันไปเองไม่ต้องไปบังคับ พอเข้าใจกันแล้วแม้ไม่ดับมันก็ไม่สามารถมาประสานจิตได้เลย ถึงแม้ว่าร่างกายของเราจะเป็นไฟทั้งกองก็ตามแต่จิตนั้นยิ้มได้อย่างสบาย เพราะไม่เข้าถึงกันเมื่อต่างอันต่างจริงแล้ว

มันเป็นอยู่สองอย่างสำหรับผมเองนะ เป็นอยู่สองประเภทนี้ อย่างหนึ่งพอทุกข์ดับไป ด้วยการพิจารณารอบโดยทางปัญญาแล้วมันก็ดับไปหมดเลย ดับจนกระทั่งร่างกายหายเจ็บไปหมด ไม่ทราบมันไปอยู่ไหน ไปอยู่ไหนก็ไปกังวลกับมันทำไม ก็เราหาของจริง จริงตรงไหนเราก็อยู่ตรงนั้นก็แล้วกัน ไม่ได้พะวักพะวนกับมันละตอนนั้น เวลามันลงเต็มที่ไม่มีละตันไม้ภูเขาโลกสงสารมีหรือไม่มี ร่างกายมีไม่มีมันไม่มีความรู้สึกกับสิ่งเหล่านี้เลย เหลือแต่ความรู้ที่ว่าพูดไม่ถูก อัจฉริยะ มีอันเดียวไม่สองกับอะไรเลย เราจะไปปรุงขึ้นมาว่าเป็นอันนั้นกับอันนี้ก็ไม่ได้ถูกอีกแหละ มันเป็นการรบกวนหรือเป็นการกวนอันนั้นให้กระเพื่อมแล้วก็จะถอยออกมาเสีย สักแต่ว่าเท่านั้น

กำหนด ๆ จิตตานุปัสสนา สักแต่ว่าจิต **อตฺถิ จิตฺตุนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺปฏิจฺฉิตา โหติ ปจฺจุปฺปฏิจฺฉิตา โหติ** สักแต่ว่ารู้เท่านั้น คือมันไม่เลยนั้น ไม่เคลื่อนจากนั้นไป **อตฺถิ จิตฺตุนฺติ** หมายถึงว่าให้กำหนดให้ฟังทำความเข้าใจว่าจิตมีอยู่ นั้นความหมาย **อตฺถิ จิตฺตุนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺปฏิจฺฉิตา โหติ** ในหลักปัจจุบัน มันรู้อยู่ในหลักปัจจุบัน เท่านั้น **ยาวเทว ญฺาณมตฺตตาย ปตฺติสฺสตีมตฺตตาย** สักแต่ว่ารู้ สติก็สักแต่ว่าสติ เวลาถึงขั้นแล้วจริงอย่างนั้นจริง ๆ เวลาจิตมันเป็นไปโดยหลักธรรมชาติด้วยการปฏิบัติจริง ๆ แล้ว เป็นอย่างที่ท่านว่าไม่มีอะไรค้านกันได้เลย

ท่านว่ากายมีอยู่ ที่แรกก็กำหนดพิจารณากายเสียก่อน หรือเวทนามีอยู่ จิตมีอยู่ ธรรมมีอยู่ เอานั้นเป็นหลักกำหนด มันมีอยู่กายทำไมจะไม่เห็นไม่รู้ พอเอาเข้าไปเต็มที่ มันเข้าใจของมันแล้วอย่างว่าแหละ **อตฺถิ จิตฺตุนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺปฏิจฺฉิตา โหติ.....**จากนั้นท่านก็ว่า **เอวํ โข** อย่างนี้แลคือการพิจารณาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน ท่านว่า สติปัฏฐานสูตร มันสักแต่ว่ารู้จริง ๆ เวลามันเป็นโดยหลักธรรมชาติ มันถึงเข้ากันได้ปั๊บเลย ถ้ามันเป็นด้วยคาดหมาย..ไม่ได้ ให้เป็นโดยหลักธรรมชาติของมันเองแล้วได้ทุกสัต์ทุกส่วน ไม่ว่าจะป็นกาย เวทนา จิต ธรรม เหมือนกันหมด

แล้วแต่ใครจะไปเด่นที่ตรงไหนนะ ในสติปัฏฐานทั้งสี่มันเด่นอันหนึ่งจนได้แหละ เช่นอย่างไตรลักษณ์อย่างนี้ ผู้หนึ่งจะต้องเด่นอันหนึ่งจนได้ แต่ผมนี่มันเด่นเรื่องอนัตตา ไตรลักษณ์นะ คือมันถนัดเรื่องอนัตตา สติปัฏฐานสี่มันก็ถนัดตรงจิตนั้น เพราะจิตนี้ตัวตื่นเมื่อฟาดตัวนี้อยู่แล้วมันก็รอบไปหมด **อตฺถิ จิตฺตุนฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺปฏิจฺฉิตา**

โหด สติตั้งอยู่สักแต่ว่ารู้ สักแต่ว่าเฉพาะหน้า **เอวี โข ภิกขุ.....** ดูก่อนภิกษุทั้งหลายนี้
แลการพิจารณาจิตตามนุสสนาพิจารณาอย่างนี้ ความหมายว่าดังนี้

ท่านพูดอันนั้นท่านพูดออกมาจากความจริงจากภาคปฏิบัติที่ท่านรู้แล้วเห็นแล้ว ที่นี้เรา
ไปจำเอามามันเป็นภาคความจำยังไม่ใช่ความจริง มันจึงต้องป็นกับความจริงอยู่เสมอ
จำมาแล้วก็จำมาเพื่อป็นความจริง แต่พอเข้าไปปฏิบัติเป็นจริงแล้วมันยอมรับกันทันที ๆ
พอจิตรู้เรื่องของปัญญาได้เต็มกำลังความสามารถของเจ้าของก็รู้เรื่องตอนจนตรอกนั้น
จนตรอกจนมุมนั่งหามรุ่งหามค่ำ เอกันจน... อย่างทุกวันนี้ไม่ได้ นั่งตายเลย แต่ก่อน
ทำไมมันได้พิจารณาชิ พลังของจิตมันก็มีของมัน ความมุ่งมั่นเต็มที่ของมัน แล้วร่างกาย
ก็มีกำลังของมัน พลังของจิตที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่นก็มีมันก็ไปได้ชิ

ทุกวันนี้ไม่มีอะไร กำลังของกายก็ให้กินอยู่ทุกวัน ๆ ขนาดนี้มันก็ยังคอยแต่จะตายอยู่
แล้ว ทรวดโทรมอยู่เรื่อย ๆ เสริมมันเท่าไรมันก็คอยแต่จะทรุดลงผิดกับแต่ก่อน แต่ก่อนได้
กดมันลง ดังที่ว่าอดบ้างอิมบ้าง นั่นละคือกดมันลง ความมุ่งมั่นก็เต็มกำลังของมัน
เดี๋ยวนี้มันไม่มีความมุ่งมั่น ไม่มีกับอกไม่มี มุ่งมันต่ออรรถต่อธรรมต่อแดนพันทุกซะไร
ๆ เดี่ยวนี้มันไม่มีนี้ ทำความเพียรก็เพียงสาบานน้ำไม่ตายเท่านั้นแหละจะว่าไง จะว่าชี้
เกี่ยวหรือก็ไม่เห็นได้ตำหนิเจ้าของว่าชี้เกี่ยว มันเป็นของมันอย่างนั้นจะว่าไง แต่ก่อนเรา
ยังขยันหนักหนาเดี๋ยวนี้ทำไมไม่เห็นขยัน มันก็ไม่เห็นได้ไปตำหนิเจ้าของ เอาเงื่อนต้นมา
ขัดกับเงื่อนปลายอย่างนี้มันก็ไม่มาขัดกัน

คิดย้อนถึงเรื่องความเพียรแล้วกลัวจริง ๆ แต่ก็ภูมิใจ ภูมิใจกับความจริงจังของเจ้าของ
กิเลสมันก็กลัวนะ จริงจังกันที่ไรมันต้องหมอบทุกที เอาเป็นเอาตายเข้าว่ากันที่ไรมัน
หมอบทุกทีเลย ถ้าธรรมดานี้ผิวถลอกก็ไม่ได้ ผิวกิเลสก็ไม่พอถลอก นิสัยเรามันนิสัย
หยาบเอาอะไรฟาดมันลงไปเลย ถ้าทำแล้วเอาเลย ใ้โห้ ตอนทุกขเวทนามันครอบนี้
แหลม มันเป็นเหมือนไฟทั้งกองเลยนะ ร่างกายของเราเหมือนกับกองไฟทีเดียว ก้อนไฟ
ทั้งก้อนทั้งกองเลย มันจะร้องหาพ่อกาแม่ให้มาช่วยจะว่าอะไร นี่ละเรียกว่ามันจนตรอก
ไม่มีทางออก เพราะออกก็ออกไม่ได้ คำสัตย์หมุนตัวเข้าไปแล้วบังคับไว้ นั่น ออกมาก็
ตายทิ้งเปล่า ๆ อย่าเหลืออยู่ในศาสนาให้นักศาสนาเลย คนไม่มีคำสัตย์คำจริงนี้หนัก
ศาสนา ออกมาเพื่อความหนักศาสนา อย่าอยู่เป็นโมฆภิกษุเลยให้ตายเสียดีกว่า ตาย

ด้วยความสัตย์ความจริง ไม่ตายให้รู้ คำสัจนี้ตั้งเหมือนกับเอาหนามจุกกันเข้าไป มันถอยมาไม่ได้ถูกหนาม มันก็พุ่ง

โห เมื่อพิจารณาวันไหนได้อัจฉริยะทุกครั้งไม่เคยพลาดนะ ที่เราเคยนั่งหามรุ่งหามค่ำมาไม่ทราบกี่คืน โหโห ตั้ง ๑๐ กว่าคืนนี่นะ แต่ไม่ใช่ติด ๆ กันนะ อย่างเร็วก็เว้น ๒ คืนเอาที่หนึ่ง เว้น ๓ คืนบ้าง เว้น ๖ - ๗ คืนบ้าง ถ้าวันไหนมีฝนตกพำด้วย เอาละวันนี้เหมาะฝนตกพำ ยิ่งให้ฝนตกตั้งแต่หัวค่ำยันสว่างด้วยแล้ว นั่นละช่วยธาตุขันธ์ได้ดี คือความร้อนนี้มันทำให้ร่างกายเป็นทุกข์มากนะ ผมเคยนั่งเวลาร้อนนี้แหมเป็นทุกข์มาก นั่งเวลาเย็นพอดี ๆ เช่นฝนพำอย่างนี้ พิจารณานี้มันจับติดปั๊บ ๆ เหมือนกับคีมปากคม ๆ นี่ พอหนีปั๊บติดปั๊บ ๆ การพิจารณาติดปั๊บ ๆ นี้ไม่นานนะมันพุ่งเลย ยังไม่ทันอะไรนะพุ่งเลย

สำคัญตรงที่มันจนตรอกนี่ แหม หมุนจริง ๆ นะสติปัญญาไม่ถอยเลย มันไม่ทนทุกข์อยู่เฉย ๆ มันไม่ยอมแหละ เพราะไม่ใช่ทางก็ทราบแล้วบอกอยู่แล้ว มันต้องหมุนของมันตัว ๆ พอเข้าใจมันกระจ่าง ๆ ออกไปชัด ๆ ๆ เข้าไปพุ่งไปเลย จึงทำให้คิดถึงเรื่อง**พระโสณะ**ที่ว่าท่านประกอบความเพียรจนกระทั่งฝ่าเท้าแตก ผมแน่ใจตามหลักปฏิบัติที่เคยดำเนินมาว่าการที่ท่านเดินจนจนกระทั่งฝ่าเท้าแตก ไม่ใช่ท่านเดินด้วยความบังคับท่าน เหมือนอย่างเราทั้งหลายบังคับให้เจ้าของเดินจนจนฝ่าเท้าแตก ท่านเดินจนจนฝ่าเท้าแตกเพราะความเพียรกล้า มันทำให้เพลินไปกับความเพียร จนลืมเวลา ลืมเหน็ดลืมเหนื่อยเมื่อยล้าไปหมด

เพราะเราเป็นแล้วทั้งนั้นเหล่านี้ จนฝ่าเท้าจะแตกไม่รู้ตัวเพราะจิตไม่ได้ออกไปอยู่นั้น มันหมุนตัว ๆ ทำงานอยู่นี้ ฆ่ากิเลสอยู่ภายในนี้ พอรู้สึกตัวก็ออกร้อนฝ่าเท้า ฝ่าเท้านี้ โหโห เหมือนถูกไฟลน เวลามานี้ ฝ่าเท้านี้ โถ ออกร้อนหมด ลืมน้ำลืมหมาลืมหมาอะไร ๆ ทั้งหมด ไม่ได้สนใจกับอะไร พอมาถึงที่พักมองดูกาน้ำ แล้วโดดใส่กาน้ำมันจะตาย ดื่มน้ำสำคัญ ๆ ๆ แต่เวลาทำความเพียรไม่เห็นไปคิดกับอะไรเลยมันเพลิน นี่ที่ท่านว่าฝ่าเท้าแตก ๆ เพราะความเพลินเพลินในความเพียรของท่าน เป็นขั้นความเพียรอัตโนมัติ

ส่วนอย่างที่สองจิตไม่ลงแบบดับสนิท แต่รู้เท่าว่าอริยสังขีต่างอันต่างจริงไม่ประสานกัน ทุกขเวทนาไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับใจได้ เรื่องความอัจฉริยะของจิตในเวลารวมนั้น

อัศจรรย์เหมือนกันทั้งสองอย่าง สำหรับเราเป็นได้สองอย่าง โดยความเป็นเองไม่ได้ถูก
บังคับให้เป็นเช่นนั้น